

**DIKSHONARIO
PAPIAMENTU-HULANDES
WOORDENBOEK
PAPIAMENTS-NEDERLANDS**

**Dikshonario
Papiamentu-Hulandes
Woordenboek
Papiaments-Nederlands**

drs. Igma van Putte-de Windt

dr. Florimon van Putte

WALBURG PERS

© 2005, F. van Putte en I. M. G. van Putte-De Windt
p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351 zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Omslagontwerp: Jhartho Kempink
Ontwerp binnenwerk: Perfect Service, Schoonhoven

ISBN 90.5730.348.5

Prólogo

Den su buki *Dede Pikiña ku su bisña* (1999) tokante istoria di resistensia kontra Papiamentu den enseñansa, un dje outornan di e dikshonario aki a identifiká algun faktor ku lo por splika e poko konfiansa den Papiamentu komo idioma di instruksjon den enseñansa básiko.

Falta di sufisiente material edukativo adekuá, preokupashon tokante abilidad pa sigui enseñansa sekundario i, posiblemente, menospresio di Papiamentu kompará ku otro idioma, ta entre e faktornan ku a stroba nos idioma di haña un lugá prominente den enseñansa.

Kisas por agregá na e lista ei tambe e añanan di debate i pleitu ku na final di Siglo 20 a stroba unifikashon di esfuersonan pa traha huntu riba desaroyo i produkshon di e literatura i material nesario pa realmente nos idioma Papiamentu por krese i demostrá e balor práktiko ku ta nesario pa rekonosimentu komo idioma vehíkulo den enseñansa i riba otro tereno di trabou den nos komunidat.

Por lo pronto ta keda útil pa ripití maestro Pierre Lauffer su palabranan, sitá na kuminsamentu di Fundashon Pierre Lauffer su publikashon dje edishon nobo di Lauffer su antología Papiamentu : *Nos mester por saka kara awor aki. No unikamente pa nos mes, pero tambe pa evita ku kualke pintòl ta bin sinta kritika nos.*

Manera t'e kaso ku otro dikshonarianan ku a sali kaba i ku literatura i material pa skol ku ya kaba ta riba merkado, ta di spera ku e dikshonario akí lo kontribuí na un mihó uzo i mas apresio pa Papiamentu, na kaminda pa e dia ku, sin niun restriksjon, nos lo por

Voorwoord

In zijn boek *Dede Pikiña ku su bisña* (1999) dat de historische achtergrond van de weerstanden tegen het Papiamentu in het onderwijs behandelt, noemt een van de auteurs van dit woordenboek een aantal factoren die een verklaring kunnen vormen voor het geringe vertrouwen dat het Papiamentu genoot als instructietaal in het basisonderwijs.

Enkele van de factoren die onze taal belet hebben een belangrijke plaats in te nemen in het onderwijs zijn: een tekort aan geschikt onderwijsmateriaal, bezorgdheid over de problemen die zich in het voortgezet onderwijs aandienen, en mogelijk ook de geringe waardering voor het Papiamentu, in vergelijking met andere talen.

Deze lijst kan wellicht nog worden uitgebreid met de jaar in jaar uit gevoerde debatten en disputen die aan het einde van de 20^e eeuw een belemmering vormden voor de bundeling van alle inspanningen om gezamenlijk de literatuur te bevorderen en het benodigde onderwijsmateriaal te produceren opdat ons Papiamentu zich echt kan ontwikkelen en kan laten zien wat de praktische waarde is van erkenning als voertaal zowel in het onderwijs als op andere arbeidsterreinen in onze gemeenschap.

Vooralsnog kunnen de woorden van onze grote meester Pierre Lauffer aangehaald worden die de Pierre Lauffer Stichting voorin haar nieuwe uitgave van Lauffers bloemlezing van Papiamentu-literatuur afdrukte: *“Nu zullen we goed voor de dag moeten komen. Niet slechts voor ons zelf, maar ook om te voorkomen dat de een of andere onbenul ons komt afkraken.”*

Het is te hopen dat dit woordenboek, zoals het geval was met eerder gepubliceerde woordenboeken, literatuur en onderwijsmateriaal, zal leiden tot een beter gebruik van en een grotere achting voor het Papiamentu, en dat het een stap zal zijn

broma ku nos idioma... riba nos islanan i leu pafó di nos kostanan.

Paul Comenencia
Minister Plenipotensiaro
di Antia na Ulanda

Introdukshon

E dikshonario bilingwe akí ta pa uso di ablante nativo di papiamentu, ma tambe pa ablante nativo di hulandes.

E tin komo ophetivo usadó, na Antia hulandes i na Hulanda, manera alumno di enseñansa avansá, studiante di enseñansa superior, profeshonal den sektor di kuido, dosente, hende ku ta traha den medio di komunikashon, den turismo, atministrashon di hustisia, na polis, duana o den polítika.

Manera tur dikshonario ta hasi, esaki tambe ta suponé ku e usadónan tin por lo ménos un konosementu global (gramatikal) di ámbos lenga, manera por atkirí den enseñansa básiko. Usadó di abla papiamentu ku no tin mas ku un ‘konosementu básiko’ di ámbos lenga (p.e. alumno di promé grado di enseñansa sekundario) lo haña informashon no solamente riba hulandes, ma tambe riba papiamentu.

Den e dikshonario akí nan ta haña, entre otro kos, informashon tokante aspekto di hulandes ku pa ablante nativo di papiamentu hopi bia ta resultá difísil pa síña. Por ehèmpel, kua artíkulo (*de* o *het*) ta korespondé ku e sustantivo ku nan ta buska, o ku kua preposishon ta konstruí e verbo en kuestion. Nan por haña tambe forma di *tempu pasado* i *partisipio* di verbo hulandes, tantu regular komo iregular, o di plural di sustantivo.

Di otro banda usadó di abla hulandes tambe tin bia lo buska informashon ku pa ablante nativo medio di papiamentu ta ménos interesante. Por ehèmpel, riba pronunsiashon di palabra.

in de richting van de dag waarop we ... op onze eilanden en ver buiten onze kusten, onbeschroomd trots zullen kunnen zijn op onze taal.

Paul Comenencia
Gevolmachtigd Minister
van de Nederlandse Antillen

Inleiding

Dit tweetalig woordenboek is bedoeld voor moedertaalsprekers van het Papiaments, maar ook voor Nederlandstaligen.

Tot de beoogde gebruikers, op de Bendenwindse Antillen en in Nederland, behoren leerlingen van het voortgezet onderwijs, studenten van hogere opleidingen, beroepsbeoefenaren in verzorgende beroepen, leraren, degenen die werkzaam zijn in de media, het toerisme, bij justitie, de politie, de douane of in de politiek.

Zoals ieder woordenboek gaat ook dit er vanuit dat de gebruiker op zijn minst een globale (grammaticale) kennis van beide talen heeft, zoals die in het aanvangsonderwijs kan worden opgedaan. Papiamentstalige gebruikers die niet meer dan “basiskennis” van beide talen bezitten (bv. brugklasleerlingen), zullen er niet alleen informatie over het Nederlands in kunnen vinden maar ook over het Papiaments.

Zij treffen in dit woordenboek o.a. informatie aan over aspecten van het Nederlands waarmee moedertaalsprekers van het Papiamentu vaak “leermoeilijkheden” ondervinden. Bijvoorbeeld, met welk lidwoord (*de* of *het*) het gezochte zelfstandig naamwoord samengaat of met welk voorzetsel het betreffende werkwoord geconstrueerd kan worden. Zij kunnen er ook in vinden hoe *de verleden tijd* en het *voltooid deelwoord* van Nederlandse regelmatige en onregelmatige werkwoorden is of het meervoud van zelfstandige naamwoorden.

De Nederlandstalige gebruikers op hun beurt, zullen soms informatie zoeken die voor de gemiddelde moedertaalspreker van het Papiaments minder interessant is. Bijvoorbeeld over de uitspraak van de woorden.

A base di ortografia no ta den tur kaso ta pusibel pa determiná kon e ‘patronchi di tono’ di un palabra ta o na unda mester pone aksént. Usadó di abla papiamentu *generalmente* (pero no por bisa *nunka*) lo no tin problema, pasobra nan lo rekonosé e palabra anto lo sa kon mester pronunsi’e. Pero pa usadó di abla hulandes e informashon ei sigur sigur no ta supérfluo. Un otro ehèmpel ta e ‘variantenan’ ku ta eksistí di hopi palabra papiamentu i ku hende ta sigui usa. Ku nan tambe a tene kuenta den e dikshonario akí.

Pa tur dos grupo – lesadó di abla hulandes di p.e. korant na papiamentu, pero sigur tambe ablante nativo di papiamentu bibá na Hulanda – ta importante ku den e dikshonario akí nan por haña informashon tokante nifikashon di hopi abreviashon i sigla ku ta sali den prensa di abla papiamentu.

Variante regional di papiamentu

Na Aruba, Bonèiru i Kòrsou no ta papia e mésun papiamentu. Pero e diferenshanan di pronunsiashon no ta dje grandi ei ku nan ta stroba kompreshon mutuo. E dikshonario akí ta paga atenshon na e diferenshanan regional ku tin den e koudal léksiko. Punto di salida ta papiamentu di Kòrsou. Kaminda e dos otro islanan tin un otro forma o nifikashon pa sierto palabra, ta pone un (A) o (B) respektivamente tras di dje.

Diferensha di kultura i ambiente vital

Region di Karibe i Hulanda ta diferente di otro, tantu den klima, flora i founa ets., komo den nan fondo históriko-kultural, ku a kousa diferensha tambe den nan vokabulario i uso di palabra. P’esei tin bia no tin un tradukshon na hulandes ekivalente na un palabra papiamentu i vice versa. Den kasonan asina no por a hasi otro kos ku duna un deskripsjon o informashon mas o ménos ensiklopédiko.

Por ehèmpel: den kaso di palabra pa mata i animal indígena ku no ta konosí den e otro entoro vital, o di kuminda, kustumber, fiesta, opheto ets. tradishonal di e komunidad

Op basis van de spelling is het niet in alle gevallen mogelijk, vast te stellen wat het “toonpatroon” is van een woord of waar de klemtoon moet worden gelegd. Voor een moedertaalgebruiker zal dat *meestal* geen probleem zijn (maar ook niet altijd), omdat hij/zij het woord toch wel herkent en weet hoe het moet worden uitgesproken. Maar voor de Nederlandstalige gebruiker is die informatie bepaald niet overbodig. Een ander voorbeeld zijn de “varianten” die er van veel Papiamentse woorden bestaan en gebruikt blijven worden. Ook daarmee is in dit woordenboek rekening gehouden.

Voor beide groepen – de Nederlandstalige lezers van bv. Papiamentstalige kranten, maar zeker ook moedertaalsprekers van het Papiaments die in Nederland wonen – is het van belang dat zij in dit woordenboek informatie kunnen vinden over de betekenis van in de Papiamentstalige pers veel voorkomende afkortingen en letterwoorden.

Regionale varianten van het Papiaments

Het op Aruba, Bonaire en Curaçao gesproken Papiaments is niet uniform. De verschillen in uitspraak zijn echter niet zo groot dat ze de onderlinge verstaanbaarheid verhinderen. Dit woordenboek geeft aandacht aan regionale verschillen in de woordenschat. Uitgangspunt is het Papiaments van Curaçao. Waar op de andere eilanden een andere vorm of betekenis geldt, wordt dit aangegeven met respectievelijk een (A) of (B).

Verschillen in cultuur en leefomgeving

De verschillen in klimaat, flora en fauna, etc. tussen het Caribisch gebied en Nederland, evenals de verschillende historisch-culturele achtergrond van de Antilliaanse en Nederlandse samenlevingen, hebben ook geleid tot verschillen in woordenschat en woordgebruik. Soms bestaat er daardoor geen vertaal-equivalent in het Nederlands van een woord in het Papiaments en omgekeerd. In die gevallen moest noodzakelijkerwijs worden volstaan met een omschrijving of met min of meer encyclopedische informatie.

Een voorbeeld hiervan zijn de woorden voor inheemse planten en dieren die in het andere leefgebied onbekend zijn. Of die voor de in de betreffende samenleving traditio-

en kwestion. Ta opvio ku e palabranan akí lo sali solamente den un di e dos tomonan dje dikshonario.

Ortografia

Den ortografia tambe tin diferensha. Aruba tin un ortografia ofisial basá riba orígen di palabra. Ortografia di Kòrsou i Bonèiru ta basá prinsipalmente riba pronunsiashon. I esaki ta e ortografia ku nos lo sigui den e dikshonario akí pa motibu práktiko i ekonómiko. Pa un splikashon detenidu nos ta referí na e foyeto ofisial *Ortografia Papiamentu*, publiká na 1983 pa teritorio insular di Kòrsou (het Eilandgebied Curaçao). A publiká un kompendio di dje den e *Basiskursus Papiaments* editá pa de Walburg Pers. Weta tambe bou di ‘*Guía pa uso*’.

Standarisashon

A inkorporá den e dikshonario akí e palabranan standarisá (± 5.100) pa Komishon Standarisashon di Papiamentu entre 1985 i 1991, ku eksepsjon di algun ku a resultá impusibel pa haña sa nan nifikashon.

Fuente

Un dikshonario ta deskripsjon di (un parti di) e koudal léksiko di un komunidad lingwístiko. Redaktor di un dikshonario ta trata di hasi e deskripsjon representativo pa un parti mas grandi i mas variá pusibel di e komunidad lingwístiko. Ta p’esei nos a repasá gran kantidat di un variedat di teksto pa buska e palabranan i e uso dje palabranan ku nos a inkorporá den e dikshonario akí. Ademas nos a konsultá un gran kantidat di persona i diferente obra leksikográfiko pa chèk e palabranan, e variantenan di palabra i e tradukshonnan ku nos a skohe. Loke nos a skohe finalmente, ta nos ta responsabel p’e naturalmente.

Den órden alfabétiko nos fuentenan tabata:

Rose Mary Allen: *Ta Cuba mi ke bai* (2001);
Fr. M. Arnoldo: *Gekweekte en nuttige planten*

nele gerechten, gebruiken, feesten, voorwerpen, etc. Het ligt voor de hand dat deze woorden slechts in één van de twee delen van het woordenboek zullen voorkomen.

Spelling

Er zijn ook verschillen in spelling. Aruba heeft een officiële spelling die gebaseerd is op de herkomst van de woorden. De spelling die men op Curaçao en Bonaire gebruikt, is in belangrijke mate gebaseerd op de uitspraak. Deze laatste is de spelling die wij om praktische en economische redenen in dit woordenboek zullen volgen. Voor een volledige uiteenzetting ervan verwijzen wij naar de officiële door het Eilandsgebied Curaçao in 1983 uitgegeven brochure *Ortografia Papiamentu*. Een samenvatting is te vinden in de bij de Walburg Pers uitgegeven *Basiskursus Papiaments*. Zie verder onder “Aanwijzingen voor de gebruiker”.

Standaardisatie

De door de Komishon Standarisashon di Papiamentu tussen 1985 en 1991 gestandaardiseerde woorden (± 5.100) zijn in dit woordenboek opgenomen, met uitzondering van enkele vormen waarvan de betekenis niet kon worden achterhaald.

Bronnen

Een woordenboek is een beschrijving van (een deel van) de woordenschat van een taalgemeenschap. De samensteller van een woordenboek streeft ernaar om die beschrijving representatief te laten zijn voor een zo groot en gevarieerd mogelijk deel van de taalgemeenschap. Daarom hebben wij een groot aantal teksten van uiteenlopende aard doorgenomen op zoek naar woorden en gebruik van woorden die in dit woordenboek verwerkt zijn. Daarnaast hebben wij een groot aantal personen en bestaande lexicografische werken geraadpleegd om onze keuze van woorden, woordvarianten en vertalingen te toetsen. De uiteindelijk gemaakte keuze is uiteraard steeds onze verantwoordelijkheid.

In alfabetische volgorde waren onze bronnen:

Rose Mary Allen: *Ta Cuba mi ke bai* (2001); Fr. M. Arnoldo: *Gekweekte en nuttige planten van*

van de Nederlandse Antillen (1971); Dr. B.A. de Boer: *Nos paranan* (1993), *Nos mata- i palunan* (1996), *Nos Bestianan* (2001); Roland S. Colastica: *Pasa kontra mi* (1992); Dr. W.Ch. De la Try Ellis: *Antilliana* (1981); C. De Haseth: *Katibu di shon* (1988); B. Doran: *Makurá* (1987); Nydia Ecury: *Un sinta den biento* (1995), *Kantika pa Mama Tera* (1984); F.A. Elstak: *Lemante. Weganan di ántes i awor* (2000); N.J. Evertsz: *Compendio de la gramática del Papiamentu, ó sea método para aprender á hablarlo y á escribirlo en corto tiempo* (1898); diario Extra (2002-2003); revista Fanátiko (1999); Feffik-Sedukon, E. Van Blarcum e.a.: *Vokabulario pa fèrfdonan* (1995); J.A. De Freitas: *De inheemse bomen van de Benedenwindse eilanden* (1996); Fundashon Desaroyo Planeá (FDP): *Glosario pa Konstruktórnan di Antiyas* (1975); Nilda M. Geerdink-Jesurun Pinto: *Cuentanan di Nanzi* (1965); K.A. Heidweiller & G. Van Buurt: *Plaga i malesa mas komun di mata i berdura di Kòrsou* (1998); May Henriquez: *Ta asina o ta asana?* (1988), *Loke a keda pa simia* (1991); W.M. Hoyer: *Woordenlijst en Samenspraak Hollandsch-Papiamentsch-Spaansch* (1918; herzien door A.J. Maduro, 1980); I.L.A.: *Homenahe Raul Römer* (1989); revista Independiente (1990-1994); E. Juliana: *Guia etnològiko 1, 2, 3* (1976-78), *Matrimonio i parto* (1988), *Wazu riba rondu 3* (1988); Komishon Standarisashon di Papiamentu: *Palabranan standarisá 1-4* (1985-91); diario La Prensa (2002-2003, internet); P. Lauffer: *Kumbu* (1955), *Kantika pa biento* (1964), *Seis anja káska berde* (1968), *Kwenta pa kaminda* (1969), *Arte di palabra* (1973), *Lágrima i sonrisa* (1973), *Un selekshon di palabra i ekspreshon* (1974), *Sukuchi* (1974); O. Martina: *Ban, ban pasa un rondu* (1954); T. Marugg: *Un prinsipio pa un dikshonario erótiko papiamentu* (1992); H. Dolger & B. Seeman: *Kon di biba ku diabétis* (1974), *tradukshon pa shon* We Van Meeteren; R. Ansano e.a.: *Mundu yama sinta mira* (1992); Museum De Stadshof, Zwolle: *Nepomuceno / Olario / Miss Lee* (1999); Dr. W. Nagelkerken: *Piská di refi koral* (1980); OcaN-info (2001-2003); Dr. A. E. J. Römer: *Kòrsou den siglo XX* (1997), *Bo ta kòrda?* (1999); mw. B. Römer-Henriquez: *Djis un sneif di salu* (2004); René V. Rosalia: *Tambú* (1997); G. Rosario: *E rais ku no ke muri* (1969); Sosiedat Antiano di Beibel: *Beibel* (1996); Stichting Antilliaanse Medische Studenten: *Bokabulario Médiko Ulandes-Papiamentu* (1984);

de Nederlandse Antillen (1971); Dr. B.A. de Boer: *Nos paranan* (1993), *Nos mata- i palunan* (1996), *Nos Bestianan* (2001); Roland S. Colastica: *Pasa kontra mi* (1992); Dr. W.Ch. De la Try Ellis: *Antilliana* (1981); C. De Haseth: *Katibu di shon* (1988); B. Doran: *Makurá* (1987); Nydia Ecury: *Un sinta den biento* (1995), *Kantika pa Mama Tera* (1984); F.A. Elstak: *Lemante. Weganan di ántes i awor* (2000); N.J. Evertsz: *Compendio de la gramática del Papiamentu, ó sea método para aprender á hablarlo y á escribirlo en corto tiempo* (1898); diario Extra (2002-2003); revista Fanátiko (1999); Feffik-Sedukon, E. Van Blarcum e.a.: *Vokabulario pa fèrfdonan* (1995); J.A. De Freitas: *De inheemse bomen van de Benedenwindse eilanden* (1996); Fundashon Desaroyo Planeá (FDP): *Glosario pa Konstruktórnan di Antiyas* (1975); Nilda M. Geerdink-Jesurun Pinto: *Cuentanan di Nanzi* (1965); K.A. Heidweiller & G. Van Buurt: *Plaga i malesa mas komun di mata i berdura di Kòrsou* (1998); May Henriquez: *Ta asina o ta asana?* (1988), *Loke a keda pa simia* (1991); W.M. Hoyer: *Woordenlijst en Samenspraak Hollandsch-Papiamentsch-Spaansch* (1918; herzien door A.J. Maduro, 1980); I.L.A.: *Homenahe Raul Römer* (1989); revista Independiente (1990-1994); E. Juliana: *Guia etnològiko 1, 2, 3* (1976-78), *Matrimonio i parto* (1988), *Wazu riba rondu 3* (1988); Komishon Standarisashon di Papiamentu: *Palabranan standarisá 1-4* (1985-91); diario La Prensa (2002-2003, internet); P. Lauffer: *Kumbu* (1955), *Kantika pa biento* (1964), *Seis anja káska berde* (1968), *Kwenta pa kaminda* (1969), *Arte di palabra* (1973), *Lágrima i sonrisa* (1973), *Un selekshon di palabra i ekspreshon* (1974), *Sukuchi* (1974); O. Martina: *Ban, ban pasa un rondu* (1954); T. Marugg: *Un prinsipio pa un dikshonario erótiko papiamentu* (1992); H. Dolger & B. Seeman: *Kon di biba ku diabétis* (1974), *vertaling van shon* We Van Meeteren; R. Ansano e.a.: *Mundu yama sinta mira* (1992); Museum De Stadshof, Zwolle: *Nepomuceno / Olario / Miss Lee* (1999); Dr. W. Nagelkerken: *Piská di refi koral* (1980); OcaN-info (2001-2003); Dr. A. E. J. Römer: *Kòrsou den siglo XX* (1997), *Bo ta kòrda?* (1999); mw. B. Römer-Henriquez: *Djis un sneif di salu* (2004); René V. Rosalia: *Tambú* (1997); G. Rosario: *E rais ku no ke muri* (1969); Sosiedat Antiano di Beibel: *Beibel* (1996); StinaPa, Eef Jansen e.a.: *Discover Aruba's wild-life* (1982); Stichting Antilliaanse Medische

StiNaPa, Eef Jansen e.a.: *Discover Aruba's wild-life* (1982); Teritorio Insular di Kòrsou: *Ortografia di Papiamentu* (1983); diario Ultimo Notisia (2002-2003); Dinah Veeris: *Remedi i kustumber di nos bieunan* (5e druk, 1991); Mr. K. Van Zwieten: *Sa bo derechi* (tradukshon na Papiamentu: Mike Oehlers, 1999-2002); *Enfermedat di Rendu Osler Weber* (ROW) (tradukshon na Papiamentu: I. M. G. van Putte-de Windt, 2002).

Ademas dje fuentenan akí, nos a reuní palabra i nan uso for di flayer i foyeto di institushon i empresa menshoná akibou:

Amigo di Tera di Boneiru; Analytisch Diagnostisch Centrum; Bedrijfs Geneeskundige Dienst; Botika Refineria Isla; Bureau Ziektekosten Voorzieningen; Centrum Voorlichting Antillianen; Curaçaosche Hartstichting (Fundashon Kuida Nos Kurason); Departamentu Salú Hubenil; Dierenbescherming Curaçao; Fundashon Biblioteka Públiko di Kòrsou; Fundashon Epilepsia Antias Hulandes; Fundashon pa Konsumidó; Fundashon pa maneho di adikshon; Fundashon SPLIKA; GGD Kòrsou; Kámara di Komèrsio i Industria di Kòrsou; KODELA; Maduro & Curiel's Bank; Merck, Sharp & Dohme; Museo Nashonal Arkeológiko Antropológiko di Kòrsou; Museo di Kòrsou; Parke-Davies; Parkinson Stichting N. A.; POA-Utrecht; Prinses Wilhelmina Fonds; RBTB Bank, Curaçao; Sentro pa Guia Edukashonal; Servisio pa Edukashon di Hoben i Adulto; Servisio pa Salubridat Públiko; St. Elisabeth Hospitaal; Stichting Thuiszorg Banda Bou; Stichting Thuiszorg Neutrale Wijkverpleging; Stichting Wit Gele Kruis voor Thuiszorg; Stichting Kinderbescherming Curaçao; Teritorio Insular di Kòrsou: De officiële eilandsgids 2002; Departamentu di Salú Hubenil; UNA-KoMaPa; Yukondro

Di e obranan ku nos a konsultá, mester menshoná e siguiëntenan:

Apeldoorn Dr. C. G. L. en R. Van Riet: *Spreekwoorden verklaard* (10e druk, 2001); Beylevelt, K.: *Natuurgids Nederlandse Antillen en Aruba* (1995); Bond, James: *Birds of the West Indies* (1985); Brenneker, P.: *Sambumbu* (1969-1975); *Mil palabra poko usá* (1978); Dijkhoff, Mario: *Dikshonario /Woordenboek. Papiaments-*

Studenten: Bokabulario Médiko Ulandes-Papiamentu (1984); Teritorio Insular di Kòrsou: *Ortografia di Papiamentu* (1983); diario Ultimo Notisia (2002-2003); Dinah Veeris: *Remedi i kustumber di nos bieunan* (5e druk, 1991); Mr. K. Van Zwieten: *Sa bo derechi* (vertaling in Papiaments: Mike Oehlers, 1999-2002); Fundashon ROW: *Enfermedat di Rendu Osler Weber* (vert. in Papiamentu: I. M. G. van Putte-de Windt, 2002).

Naast deze bronnen, hebben wij woorden en woordgebruik verzameld uit de folders en brochures van de volgende instellingen en bedrijven:

Amigo di Tera di Boneiru; Analytisch Diagnostisch Centrum; Bedrijfs Geneeskundige Dienst; Botika Refineria Isla; Bureau Ziektekosten Voorzieningen; Centrum Voorlichting Antillianen; Curaçaosche Hartstichting (Fundashon Kuida Nos Kurason); Departamentu Salú Hubenil; Dierenbescherming Curaçao; Fundashon Biblioteka Públiko di Kòrsou; Fundashon Epilepsia Antias Hulandes; Fundashon pa Konsumidó; Fundashon pa maneho di adikshon; Fundashon SPLIKA; GGD Kòrsou; Kámara di Komèrsio i Industria di Kòrsou; KODELA; Maduro & Curiel's Bank; Merck, Sharp & Dohme; Museo Nashonal Arkeológiko Antropológiko di Kòrsou; Museo di Kòrsou; Parke-Davies; Parkinson Stichting N. A.; POA-Utrecht; Prinses Wilhelmina Fonds; RBTB Bank, Curaçao; Sentro pa Guia Edukashonal; Servisio pa Edukashon di Hoben i Adulto; Servisio pa Salubridat Públiko; St. Elisabeth Hospitaal; Stichting Thuiszorg Banda Bou; Stichting Thuiszorg Neutrale Wijkverpleging; Stichting Wit Gele Kruis voor Thuiszorg; Stichting Kinderbescherming Curaçao; Teritorio Insular di Kòrsou: De officiële eilandsgids 2002; Departamentu di Salú Hubenil; UNA-KoMaPa; Yukondro

Van de werken die wij geraadpleegd hebben, dienen de volgende vermeld te worden:

Apeldoorn Dr. C. G. L. en R. Van Riet: *Spreekwoorden verklaard* (10e druk, 2001); Beylevelt, K.: *Natuurgids Nederlandse Antillen en Aruba* (1995); Bond, James: *Birds of the West Indies* (1985); Brenneker, P.: *Sambumbu* (1969-1975); *Mil palabra poko usá* (1978); Dijkhoff, Mario: *Dikshonario /Woordenboek. Papiaments-*

Nederlands /Nederlands-Papiaments (7e druk, 2004); Hendrikse-Rigaud, Renée: *2000 proverbio i ekspreshon* (1994); Joubert, S. *Dikshonario Hulandes – Papiamentu* (1999); *Dikshonario Papiamentu – Hulandes* (2002); Laan, K. Ter: *Nederlandse spreekwoorden, spreuken en zegswijzen* (25e druk, 2003); Maduro, A.J.: *Un coto di dicho, refran, proverbio i expresionnan papiamentu i nan nifikación na ulandés* (1995); *Papiamentu di un palu pa otro* (1992); *Supplement bij het handwoordenboek Papiamentu – Hulandes* (1997); Mansur, J.: *Diccionario Basico Papiamentu – Spañó /Spañó – Papiamento* (1996); Nederlands Instituut voor lexicologie: *Woordenlijst Nederlandse taal* (1996); Proosdij, A. S. J. van: *Arnoldo's zakflora* (2001); Ratzlaff, Betty: *Papiamentu /Ingles – Dikshonario* (1995); Van Dale: *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal* (12e druk, 1992)

Persona konsultá o ku espontáneamente a bini ku informashon

Durante tur e añanan ku nos tabata okupá ku e dikshonario akí, hopi hende a yuda-nos, sea ta pasobra nos a pidi-nan o ta nan mes a bini ku palabra, echo ta ku gustosamente nan a kompartí ku nos nan gran konosementu di e koudal léksiko di papiamentu o nan a fasilitá-nos material ku a sirbi pa amplia e dikshonario akí i/o koregí eror. Na tur nos ta mashá gradésidu i di tur nos ke menshoná nan nòmber:

Eligio Bonofacio (*riba baseball*); Barche Baromeo; Eric Calmes; Maurice Campagnard (*baseball*); sra. M. Campagnard-De Windt; sra. Ena Dankmeyer-Maduro (*papiamentu di Sefardí*); Eric & Consuelo Djoens; sra. E. Eustatia-Erasmus (*Papiamento di Aruba*); Ch. Gómez Cásseres (*papiamentu di Sefardí*); sra. Diane Henriquez (*papiamentu di Sefardí*); sra. Renée Henriquez; personal di Kooyman; Philippe Moen (*riba epilepsia*); sra. I. Moen-Römer; sra. Luisa Muso (*Giovannischool, Papiamentu di Bonèiru*); sra. R. M. de Paula; sra. Bunchi Römer-Henriquez; sr. Schoop (*St. Jozef ambachtschool*); Servisio di Agrikultura, Krio i Peska; vários miembro di “Simia Literario”; sr. Th. Thielman (*Giovannischool, Papiamentu di Bonèiru*); sra. Toppenberg; sra. Imelda Valerianus-Fermina; personal di Plaza Hotel Curaçao; sra. Dinah Veeris (*mata i*

Nederlands /Nederlands-Papiaments (7e druk, 2004); Hendrikse-Rigaud, Renée: *2000 proverbio i ekspreshon* (1994); Joubert, S. *Dikshonario Hulandes – Papiamentu* (1999); *Dikshonario Papiamentu – Hulandes* (2002); Laan, K. Ter: *Nederlandse spreekwoorden, spreuken en zegswijzen* (25e druk, 2003); Maduro, A.J.: *Un coto di dicho, refran, proverbio i expresionnan papiamentu i nan nifikación na ulandés* (1995); *Papiamentu di un palu pa otro* (1992); *Supplement bij het handwoordenboek Papiamentu – Hulandes* (1997); Mansur, J.: *Diccionario Basico Papiamento – Spañó /Spañó – Papiamento* (1996); Nederlands Instituut voor lexicologie: *Woordenlijst Nederlandse taal* (1996); Proosdij, A. S. J. van: *Arnoldo's zakflora* (2001); Ratzlaff, Betty: *Papiamentu /Ingles – Dikshonario* (1995); Van Dale: *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal* (12e druk, 1992)

Personen die zijn geconsulteerd of behulpzaam zijn geweest

Gedurende de jaren dat wij aan dit woordenboek hebben gewerkt, zijn vele personen ons behulpzaam geweest door, gevraagd of ongevraagd, woorden aan te dragen, door ons welwillend te laten putten uit hun kennis van de woordschat van het Papiaments of door materiaal aan te dragen waarmee wij dit woordenboek konden uitbreiden en/of verbeteren. Wij zijn hen daar zeer erkentelijk voor en willen niet nalaten hen hier met name te noemen (in alfabetische volgorde):

Eligio Bonofacio (*over baseball*); Barche Baromeo; Eric Calmes; Maurice Campagnard (*baseball*); mw. M. Campagnard-De Windt; mw. Ena Dankmeyer-Maduro (*Sefardisch Papiaments*); Eric & Consuelo Djoens; mw. E. Eustatia-Erasmus (*Papiaments van Aruba*); Ch. Gómez Cásseres (*Sefardisch Papiaments*); mw. Diane Henriquez (*Sefardisch Papiaments*); mw. Renée Henriquez; personeel Kooyman; Philippe Moen (*over epilepsie*); mw. I. Moen-Römer; mw. Luisa Muso (*Giovannischool, Papiamentu van Bonaire*); mw. R. M. de Paula; mw. Bunchi Römer-Henriquez; hr. Schoop (*St. Jozef ambachtschool*); Servisio di Agrikultura, Krio i Peska; verschillende leden van Simia Literario; hr. Th. Thielman (*Giovannischool, Papiamentu van Bonaire*); mw. Toppenberg; mw. Imelda Valerianus-Fermina; personeel Plaza Hotel Curaçao; mw. Dinah Veeris (*plan-*

yerba); sr. de Windt (*dosente di Feffik*); Elmar & Mema de Windt; sra. Josefa De Windt; Frida Winklaar; personal di Zakitò (G.G.D., *materiaal tokante kuido di salú*)

Leiden, april di 2005

Igma van Putte-de Windt
Florimon van Putte

Guia pa uso

Ortografia

Nos ta hasi uso di ortografia ofisial di Bonèiru i Kòrsou konsekuentemente. Loke ke men ku nos no ta opservá e “eksepshonnan” ku komishon di ortografia a hasi riba e reglanan, si sigun nos sistema nos por sirbi interes di usadó di dikshonario mihó. Por ehèmpel: nos no ta sigui e regla ofisial di eksepshon ku ta bisa ku “pa rason di ekonomia” ta skibi ‘èi’ komo ‘ei’. Ta deskartá e eksepshon pa muestra bon kla ku den pronunsiashon mester distingui ‘tèip’ (= typen) for di ‘teip’ (= tape). Fuera djesei nos a haña nos obligá di tuma desishon tokante algun punto ku e reglanan ofisial no ta duna solushon pa nan. Es desir:

- e asina yamá ‘duplikashonnan’ – esta palabra ku ta konsistí di dos forma idéntiko konsekutivo (manera ‘badabada’, ‘warawara’) – ta skibi-nan, siguiendo e práktika eksistente, na tres manera: (a) na otro, si e forma ripití no ta eksistí independientemente (manera den kaso di ‘badabada, i ‘warawara’) òf ora ta trata di nòmber di mata o animal (manera ‘batibati’ un tipo di para ku ta bati ku su pik, ‘bloublou’ un tipo di lagadishi); (b) lès for di otro, si e forma dòbel ta pertenesé na e mèsun klase di palabra ku e forma ènkel (manera por ehèmpel: ‘moli moli’, ‘awor awor’); i (c) ku guion, si e ‘duplikashon’ ta pertenesé na un otro klase di palabra ku e forma ènkel (manera ‘blòki-blòki’ in blokjes, ‘wesu-wesu’ broodmager);
- kaminda regla pa skibi aksènt no ta indiká na unda e aksènt den un palabra ta

ten en kruiden); hr. de Windt (*docent Feffik*); Elmar & Mema de Windt; mw. Josefa De Windt, Frida Winklaar; personeel Zakitò (G.G.D., *materiaal over gezondheidszorg*)

Leiden, april 2005

Igma van Putte-de Windt
Florimon van Putte

Aanwijzingen voor de gebruiker

Spelling

De officiële spelling van Bonaire en Curaçao wordt in dit woordenboek consequent gehanteerd. Dit betekent dat de door de spellingscommissie gemaakte “uitzonderingen” op de regels niet worden overgenomen als wij daarmee het belang van de woordenboekgebruiker dienen. Dat houdt bv. in dat wij de officiële uitzonderingsregel die zegt dat ‘èi’ “om economische redenen” wordt geschreven als ‘ei’ niet zullen volgen. Daardoor kunnen we het verschil in uitspraak duidelijk maken tussen woorden als ‘tèip’ (= typen) en ‘teip’ (= tape). Daarnaast hebben wij ons genoodzaakt gezien beslissingen te nemen ten aanzien van zaken waarvoor de officiële regels geen oplossing bieden. Dat wil zeggen:

- zogenaamde ‘verdubbelingen’ – woorden die bestaan uit twee opeenvolgende gelijke vormen (zoals ‘badabada’, ‘warawara’) – worden, in aansluiting op de bestaande praktijk, op drie manieren geschreven: (a) aan elkaar indien de herhaalde vorm niet zelfstandig voorkomt (zoals bij ‘badabada’ en ‘warawara’) of wanneer het gaat om namen van planten of dieren (zoals ‘batibati’ soort specht, ‘bloublou’ soort hagedis); (b) los van elkaar als de dubbelvorm van dezelfde woordsoort is als de enkele vorm (zoals bv. ‘moli moli’, ‘awor awor’); en (c) verbonden door een koppelteken als de ‘verdubbeling’ van een andere woordsoort is dan de enkele vorm (zoals ‘blòki-blòki’ in blokjes, ‘wesu-wesu’ broodmager).
- in de gevallen dat niet kan worden uitgemaakt waar de klemtoon in een woord

kai, nos ta pone un strepi règt (l) dilanti di e vokal en kuestion (p.e. ‘taksonomia’, ‘mlasker’);

- si ta asentuá dos sílaba den un palabra, ta indiká e echo akí ku un strepi règt dilanti di e vokal (nan) asentuá (p.e. ‘piiklòp’, ‘plushiklater’); ma si ta skirbi aksènt (‘) riba un vokal kaba, no ta pone strepi règt dilanti dje vokal en kuestion (p.e. ‘Nlorteamérika’, ‘slállom’, ‘silempié’;
- kaminda a base di regla di ortografia ta keda duda tokante pronunsiashon, ta spèl e palabra entre paréntesis (p.e. ‘álue’ (*pronunsiá: áluwe*), ‘bia’ (*pronunsiá: bya*), ‘artiero’ (*pronunsiá: artiyero*), ‘sanger’ (*pronunsiá: slanguer*);
- den órden alfabétiko ‘ñ’ ta un signo ortográfiko apart ku ta bini tras di ‘n’;
- den algun kaso ta skibi i pronunsiá “palabra strañero” manera tin kustumber di hasi na e lenga strañero. E abreviashon di e lenga strañero (p.e. *ing.*) poné tras di un palabra asina, ta indiká ku mester pronunsiá e palabra presedente sigun pronunsiashon dje lenga strañero.

ligt op basis van de regels voor het schrijven van een accentteken, geven wij dit aan met een rechte streep (l) direct vóór de betreffende klinker (bv. ‘taksonomia’, ‘mlasker’);

- indien in een woord *twee* lettergrepen worden beklemtoond, zal dit worden aangegeven door een rechte streep direct vóór de beklemtoonde klinker(s) (bv. ‘piiklòp’, ‘plushiklater’); alleen voor een klinker waarop reeds een klemtoonteken (‘) staat, zal geen rechte streep worden geplaatst (bv. ‘Nlorteamérika’, ‘slállom’, ‘silempié’;
- is de uitspraak niet duidelijk op basis van de spellingsregels, dan wordt deze tussen haakjes “uitgespeld” (bv. ‘álue’ (*pronunsiá: áluwe*), ‘bia’ (*pronunsiá: bya*), ‘artiero’ (*pronunsiá: artiyero*), ‘sanger’ (*pronunsiá: slanguer*);
- in de alfabetische rangschikking is de ‘ñ’ een afzonderlijk letterteken dat na de ‘n’ komt;
- in een aantal gevallen worden “vreemde woorden” geschreven en uitgesproken zoals dat in de vreemde taal gebruikelijk is. De achter zo’n woord tussen haakjes geplaatste afkorting van de vreemde taal (bv. *ing*) moet dan uitsluitend gelezen worden als een aanwijzing voor de uitspraak van het voorafgaande woord.

Diseño tipográfico dje dikshonario

Tipo di lèter usá

- a. lèter diki: *entrada*
- b. lèter normal, règt: *tradukshon*
- c. lèter kursivá: *deskripshon /splikashon /
chèmpel /informashon èkstra /
dicho i proverbio*
- d. lèter kapital diki: *sigla*

chèmpel:

bandoná
verlaten

ver, <verliet, verlaten>

ABB

Abreviashon usá

Papiamentu

A = Aruba; B = Bonèiru; C = Kòrsou

ale = aleman 'Duits'

ant = antikuá 'verouderd'

ape = apelativo 'aanspreekvorm'

art = artíkulo 'lidwoord'

ath = athetivo 'bijvoeglijk naamwoord'

atv = atverbio 'bijwoord'

biol = biologia 'biologie'

fig = den sentido figurá 'figuurlijk'

fra = franses 'Frans'

ger = gerundio 'tegenwoordig deelwoord'

gram = gramátika, grammatica, taalkundig

hul = hulandes 'Nederlands'

hur = término hurídiko 'juridische term'

imp = imperativo 'gebiedende wijs'

ing = ingles 'Engels'

inh = interhekshon 'tussenwerpsel'

ita = italiano 'Italiaans'

kon = konhunshon 'voegwoord'

lat = latin 'Latijn'

lit = literatura 'litteratuur'

med = medisina 'geneeskunde'

mk = ménos koriente 'minder gebruikelijk'

muz = muzik 'muziek'

num = numeral 'telwoord'

par = partíkulo 'partikel'

pl = plural 'meervoud'

pop = popular 'volks'

pre = preposishon 'voorzetsel'

pro = pronòmber 'voornaamwoord'

rel = pronòmber relativo 'betrekkelijk voornaamwoord'

sef = sefardi 'sefardisch'

sklam = sklamashon 'uitroep'

spa = spañó 'Spaans'

sus = sustantivo 'zelfstandig naamwoord'

ver = verbo 'werkwoord'

vi = verbo intransitivo 'onovergankelijk werkwoord'

vt = verbo transitivo 'overgankelijk werkwoord'

vulg = vulgair 'vulgair'

Hulandes

A = Aruba; B = Bonaire; C = Curaçao

bijv = bijvoeglijk naamwoord 'athetivo'

bijw = bijwoord 'atverbio'

bv. = bij voorbeeld 'pa hèmpel'

Dui = Duits 'aleman'

e.d. = en dergelijke 'i kos asin' ei'

Eng = Engels 'ingles'

etc. = etcetera 'ètsétera'

fig = figuurlijk 'den sentido figurá'

Fra = Frans 'franses'

i.p.v. = in plaats van 'na lugá di'

Lat = Latijn 'latin'

muz = muziek 'muzik'

mv = meervoud 'plural'

o.a. = onder andere 'entre otro'

telw = telwoord 'numeral'

tw = tussenwerpsel 'interhekshon'

v = van 'di'

vnl. = voornamelijk 'prinsipalmente'

vnw = voornaamwoord 'pronòmber'

vulg = vulgair 'vulgair'

vw = voegwoord 'konhunshon'

vz = voorzetsel 'preposishon'

ww = werkwoord 'verbo'

znw = zelfstandig naamwoord 'sustantivo'

Vormgeving woordenboek

lettertype

- vetgedrukt: *hoofdwoord*
- niet-vet, niet-schuingedrukt: *vertaling*
- schuingedrukt, niet-vet: *omschrijving / uitleg / voorbeeld / extra informatie / zeggwijze, spreekwoord*
- hoofdletters: *letterwoorden*

gebruikte afkortingen:

Papiaments

- A = Aruba; B = Bonèiru; C = Kòrsou
ale = aleman 'Duits'
ant = antikuá 'verouderd'
ape = apelativo 'aanspreekvorm'
ath = athetivo 'bijvoeglijk naamwoord'
art = artíkulo 'lidwoord'
atv = atverbio 'bijwoord'
biol = biologia 'biologie'
fig = den sentido figurá 'figuurlijk'
fra = franses 'Frans'
ger = gerundio 'tegenwoordig deelwoord'
gram = gramátika, grammatica, taalkundig
hul = hulandes 'Nederlands'
hur = término hurfídiko 'juridische term'
imp = imperativo 'gebiedende wijs'
ing = ingles 'Engels'
inh = interhekshon 'tussenwerpsel'
ita = italiano 'Italiaans'
kon = konhunshon 'voegwoord'
lat = latin 'Latijn'
lit = literatura 'litteratuur'
med = medisina 'geneeskunde'
mk = ménos koriente 'minder gebruikelijk'
muz = muzik 'muziek'
num = numeral 'telwoord'
par = partíkula 'partikel'
pl = plural 'meervoud'
pop = popular 'volks'
pre = preposishon 'voorzetsel'
pro = pronòmber 'voornaamwoord'
rel = pronòmber relativo 'betrekkelijk voornaamwoord'
sef = sefardí 'sefardisch'
sklam = sklamashon 'uitroep'
spa = spañó 'Spaans'
sus = sustantivo 'zelfstandig naamwoord'
ver = verbo 'werkwoord'
vi = verbo intransitivo 'onovergankelijk werkwoord'
vt = verbo transitivo 'overgankelijk werkwoord'
vulg = vulgair 'vulgair'

voorbeelden

bandoná
verlaten

ver, <verliet, verlaten>

ABB

Nederlands

- A = Aruba; B = Bonaire; C = Curaçao
bijv = bijvoeglijk naamwoord 'athetivo'
bijw = bijwoord 'atverbio'
bv. = bij voorbeeld 'pa ehèmpel'
Dui = Duits 'aleman'
e.d. = en dergelijke 'i kos asin' ei'
Eng = Engels 'ingles'
etc. = etcetera 'ètsétera'
fig = figuurlijk 'den sentido figurá'
Fra = Frans 'franses'
i.p.v. = in plaats van 'na lugá di'
Lat = Latijn 'latin'
muz = muziek 'muzik'
mv = meervoud 'plural'
o.a. = onder andere 'entre otro'
telw = telwoord 'numeral'
tw = tussenwerpsel 'interhekshon'
v = van 'di'
vnl. = voornamelijk 'prinsipalmente'
vw = voornaamwoord 'pronòmber'
vulg = vulgair 'vulgair'
vw = voegwoord 'konhunshon'
vz = voorzetsel 'preposishon'
ww = werkwoord 'verbo'
zww = zelfstandig naamwoord 'sustantivo'

Signo usá

I; II *sifra romano*, lèter diki (**I; II**, èts.): usá ora e entrada ta pertenesé na mas di un klase di palabra; sifra romano ta presedé e abreviashon usá pa e klase di palabra en kuestion:

1; 2 *sifra árabe*, lèter diki *chiktí* (**1, 2**, èts.): sifra árabe ta separá e diferente nifikashonnan di e entrada:

() *paréntesis*: entre paréntesis ta duna vários tipo di splikashon o akklarashon di entrada o tradukshon presedente: p.e. indikashon di e isla kaminda e forma o e nifikashon presedente ta di uso komun; akklarashon di sigla; nifikashon aksesorio o konotashon di un palabra; grupo sosial ku ta usa e palabra korientemente:

[] *korchete*: entre korchete ta duna variante di palabra:

<> *hak di punta*: entre hak di punta ta duna informashon gramatikal di e tradukshon presedente; pa verbo e informashon ei ta konsektivamente ‘tempu di pasado’ i ‘partisipio pasado’, separá pa un koma; pa sustantivo ‘artíkulo singular’ i ‘forma plural’, tambe separá pa un koma; variante di forma ta keda separá entre hak di punta pa un strepi skèins (/):

- *guion kòrtiku*: ta usa e signo akí huntu ku e informashon entre hak di punta na lugá di e silabanan ku ta presedé e último sílaba di e palabra en kuestion, den kaso ku no tin posibilidat di malkomprendementu:

den ehèmpel na papiamentu ta usa guion kòrtiku pa indiká ku mester interpretá e pronòmber ku ta sigui e komo opheto (direkto o indirekto) di e verbo ku ta presedé: p.e. *Sergio ke bende-mi kas* ‘Sergio wil mij een huis verkopen’ (i no *Sergio ke bende mi kas* ‘Sergio wil mijn huis verkopen’);

kombiná ku tradukshon na hulandes, ku funshon di athetivo, e signo akí ta indiká ku e forma presedente n’e mester skirbi-e na un ku e sustantivo ku ta sigui-e:

— *guion largu*: kaminda a pone e guion largu, mester lesa e entrada:

€ *strepi bou di vokal* (p.e. €): strepi bou di vokal den un palabra papiamentu ta indiká ku mester pronunsiá e vokal ku un tono abou:

, *kòma*: ku un kòma o strepi skèins (/) ta separá diferente tradukshon ku e mèsun nifikashon for di otro:

; *punto i kòma*: ku punto i kòma ta separá for di otro: e diferente nifikashonnan di kada entrada (enkabesá pa sifra árabe), e diferente klasenan di palabra (enkabesá pa sifra romano), kombinashon fiho trahá ku e entrada, i vários dicho i proverbio:

: *dos punto*: dos punto ta indiká ku loke ta sigui ta un ehèmpel, akklarashon o elaborashon:

ehèmpel

I ver; **II** ath

abandono *sus* 1 verlatting; 2 verwaarlozing

ABB (*Algemene Bestedings Belasting* / *Impuesto General di Konsumo*) btw <de> (*belasting toegevoegde waarde*)

abandoná (A)

empalagoso *ath* (*sef*)

adorno [adòrno]

almíender [almènder (A)]

verlaten <verliet, verlaten>

verlatting <de, -en>

schort <de /het, -en>

bij <de, -en> = <de, bijen>

avontuur <het, -turen> = <het, avonturen>

marítimo *ath* zeevaart-: skol — zeevaartschool

abri *openen*; — **apetit** *de* eetlust opwekken

aboso

adekuá *ath* passend, geschikt, juist

diler *sus* 1 dealer (*Eng*) <de, -s>; 2 croupier (*Fra*) <de, -s>, geveer <de, -s> (*bij kaartspel*); — **di outo** autodealer

aéreo *ath* 1 lucht-; 2 vlieg-

hlaispiit *sus* hoge versnelling <de>:

klambionan sosial ta drenta den — de sociale veranderingen raken in een stroomversnelling

gebruikte tekens

- I; II** *Romeinse cijfers, vetgedrukt (I; II, etc.):* gebruikt wanneer het hoofdwoord als meer dan één woordsoort voorkomt; Romeinse cijfers gaan vooraf aan de afkorting die voor de betreffende woordsoort wordt gebruikt:
- 1; 2** *arabisch cijfers, klein, vet (1, 2, etc.):* arabische cijfers scheiden verschillende betekenissen van het hoofdwoord:
- () *ronde haken:* tussen ronde haken vindt men uitleg of toelichting van verschillende aard over het voorafgaande hoofdwoord of de voorafgaande vertaling; bv. aanduiding van het eiland waar de voorafgaande vorm of betekenis gebruikelijk is; verklaring van initiaalwoorden; bijbetekenis of gevoelswaarde van een woord; sociale groep waarbinnen woord gebruikelijk is:
- [] *vierkante haken:* tussen vierkante haken staan vormvarianten:
- <> *punthaken:* tussen punthaken wordt grammaticale informatie gegeven over de voorafgaande vertaling; bij werkwoorden is dat achtereenvolgens de ‘verleden tijd’ en het ‘voltooid deelwoord’, gescheiden door een komma; bij zelfst. naamw., ‘lidwoord enkelvoud’ en ‘meervoudsvorming’, eveneens gescheiden door een komma; vormvarianten worden tussen de punthaken van elkaar gescheiden met een schuine streep (/):
- *kort koppelteken:* dit teken, bij de informatie tussen punthaken, wordt gebruikt in de plaats van de lettergrepen voorafgaand aan de laatste lettergreep van het betreffende woord, als geen misverstand mogelijk is: in voorbeelden in het Papiaments wordt het *koppelteken* gebruikt om aan te geven dat het erop volgende voornaamwoord moet worden geïnterpreteerd als voorwerp (lijdend- of meewerkend) van het eraan voorafgaande werkwoord: bv. *Sergio ke bende-mi kas* ‘Sergio wil mij een huis verkopen’ (en niet: *Sergio ke bende mi kas* ‘Sergio wil mijn huis verkopen’) bij vertalingen in het Nederlands met de functie van bijvoeglijk naamwoord wil het *koppelteken* zeggen dat de eraan voorafgaande vorm met het erop volgende zelfstandig naamwoord als één woord wordt geschreven:
- *lang koppelteken:* op de plaats van het lange koppelteken moet het hoofdwoord gelezen worden:
- ē *streepje onder klinker* (bv. ē): een streepje onder een klinker van een Papiaments woord geeft aan dat de betreffende klinker met lage toonhoogte moet worden uitgesproken:
- , *komma:*; verschillende vertalingen van *dezelfde* betekenis worden van elkaar gescheiden door een komma of schuine streep (/):
- ; *puntkomma:* verschillende betekenissen van het hoofdwoord (ingeleid door Arabische cijfers), verschillende woordsoorten (ingeleid door Romeinse cijfers), vaste combinaties met het hoofdwoord en verschillende vaste uitdrukkingen en spreekwoorden, worden van elkaar gescheiden door een puntkomma:
- : *dubbele punt:* de dubbele punt geeft aan dat wat volgt een voorbeeld, uitwerking of toelichting is van het voorafgaande:

voorbeelden

I ver; II *ath*

abandono *sus* 1 verlatting; 2 verwaarlozing

ABB (*Algemene Bestedings Belasting / Impuesto General di Konsumo*) btw <de> (*belasting toegevoegde waarde*)

abandoná (A) *ver*

empalagoso *ath* (*sef*)

adorno [adorno]

almiender [almendra (A)]

verlaten <verliet, verlaten>

verlatting <de, -en>

schort <de /het, -en>

bij <de, -en> = <de, bijen>

avontuur <het, -turen> = <het, avonturen>

marítimo *ath* zeevaart-: *skol* — zeevaartschool

abri *ver* openen; — **apetit** de eetlust opwekken

aboso

adekuá *ath* passend, geschikt, juist

diler *sus* 1 dealer (*Eng*) <de, -s>; 2 croupier (*Fra*) <de, -s>, geveer <de, -s> (*bij kaartspel*); — **di outo** autodealer

aéreo *ath* 1 lucht-; 2 vlieg-

haisplit *sus* hoge versnelling <de>: *klambionan sosial ta drenta den* — de sociale veranderingen raken in een stroomversnelling

- ... *tres punto suspensivo*: tres punto suspensivo ta para pa un teksto ku ta keda sin elaborá mas aleu:
- / *strepi skèins*: ta usa strepi skèins manera ta usa kòma, entre forma o tradukshon ekivalente i kaminda un kòma por kousa malentendimentu:
- l *strepi règt*: ta us'e den un palabra pa indiká ku e vokal ku ta sigui ta asentuá; ta usa strepi règt únikamente kaminda regla di asentuashon ta ambiguo i ora un palabra tin mas di un sílaba asentuá:
- ➔ *flecha*: ta indiká ku mester buska nifikashon di e entrada presedente bou di e palabra ku ta sigui i ku ta un variante; *weta*: si ta trata di un variante ménos konosí, no koriente i asta ménos aseptabel, ta referí na e variante koriente ku e indikashon: '*weta*:'
- *bola*: tras di un bola ta sigui dicho i proverbio ku, di un manera òf otro, tin keber ku e entrada:
 - *bolita*: bolita ta separá e diferente dicho i proverbionan duná bou di un entrada

Struktura di artíkulo

Kada artíkulo ta strukturá di tal manera ku e informashon duná ta korespondé ku loka ta presed'e. Informashon mas detayá tokante tur entrada ta na papiamentu; mas informashon tokante tradukshon na hulandes ta na hulandes tambe.

Entrada → (*informashon tokante pronunsiashon dje entrada*) → [**un o mas variante di entrada** → (*abreviashon di isla*)] → (*klase di palabra ku e entrada ta pertenesé n'e* → (*balor konotativo, grupo usadó dje entrada*) → tradukshon di nifikashon → (*informashon gramatikal tokante tradukshon*) → (*aklarashon di tradukshon*); → (*chèmpel eventual di uso (despues di dos punto)*); → **kombinashon ku entrada** den órden alfabétiko; → • *dicho i proverbio den órden alfabétiko* ku nan tradukshon o splikashon

siendo *kon* terwijl (toch) is: — *asina ku ...*
terwijl het toch zo is dat ...
guma *sus* stijfjel <*de /het*>

agonia *sus* doodsstrijd <*de*>
rienblak *sus* regenbak <*de, -bakken*>

mayan *atv*, ➔: **mañan**

lèrorut *sus*, *weta*: **árarut**

djamlars *sus* dinsdag; • — *tin tres ora di*
malora dinsdag is een ongeluksdag; • *no*
kasa ni barka riba — trouwen of op reis
gaan moet je op dinsdag niet doen

abusu [**abuso** (A), **abuzu**] *sus* misbruik
<*het, -en*>

afó *atv* 1 buiten, naar buiten; 2 in het
buitenland: *e ta* — hij is in het
buitenland; **muhé di** — minnares
<*de, -ressen*> (*v getrouwde man*); **tur**
— uit de kunst, fantastisch; **yu di**
— buitenechtelijk kind, bastaard kind
<*het, kinderen*>; **zag** — afzagen <*zaagde*
af, afgezaagd>; • *lenga* — met zijn tong
op zijn schoenen; • *pone un hende porta*
— iemand de deur wijzen

afrikanchi *sus* afrikaantje <*het, -s*>
(*eenjarige tuinplant*)

... drie opeenvolgende puntjes staan in de plaats van een niet verder uitgewerkte context:

/ *schuine streep*: staat, zoals de komma, tussen gelijkwaardige vormen of vertalingen en wordt gebruikt waar een komma tot misverstand zou kunnen leiden:

l *rechte streep*: wordt binnen een woord gebruikt om aan te geven dat de erop volgende klinker in het woord beklemd wordt; de rechte streep wordt alleen gebruikt in gevallen dat de klemtoonregels geen uitsluitel geven en bij woorden met meer dan één beklemdoende lettergreep:

➔ *pijl*: geeft aan dat de betekenis van het voorafgaande hoofdwoord moet worden opgezocht onder het woord dat op de pijl volgt en waarvan het een variant is:

weta als het een variant betreft die minder algemeen gebruikelijk is of zelfs minder geaccepteerd, dan wordt naar de meer gebruikelijke variant verwezen met de aanwijzing 'weta:'

- *groot bolletje*: wat op het grote bolletje volgt zijn vaste uitdrukkingen en spreekwoorden die in verband kunnen worden gebracht met het hoofdwoord:

- *klein bolletje*: de verschillende uitdrukkingen en spreekwoorden die onder een hoofdwoord worden gegeven, worden van elkaar gescheiden door een klein bolletje

Volgorde ingang:

Elke ingang is zo opgebouwd dat de gegeven informatie steeds betrekking heeft op wat eraan voorafgaat. Nadere informatie over het hoofdwoord wordt in het Papiaments gegeven, nadere informatie over de vertaling in het Nederlands, staat ook in het Nederlands.

Hoofdwoord (ingang) → (informatie over uitspraak hoofdwoord) → [variant(en) van hoofdwoord → (eilandaanduiding)] → woordsoort van hoofdwoord → (toepassingsgebied, domein van hoofdwoord) → vertaling van betekenis(sen) → <grammaticale informatie over vertaling> → (toelichting van vertaling): → eventuele voorbeeld(en) van gebruik (na een dubbele punt); → **combinaties met het hoofdwoord** in alfabetische volgorde; → • **vaste uitdrukkingen en spreekwoorden in alfabetische volgorde** en hun vertaling of toelichting

siendo *kon* terwijl (toch) is: — *asina ku ...*
terwijl het toch zo is dat ...

guma *sus* stijfsel <de /het>

agonia *sus* doodsstrijd <de>

rienblak *sus* regenbak <de, -bakken>

mayan *atv*, ➔: **mañan**

lèrorut *sus*, *weta*: **árarut**

djamlars *sus* dinsdag; • — *tin tres ora di malora* dinsdag is een ongeluksdag; • *no kasa ni barka riba* — trouwen of op reis gaan moet je op dinsdag niet doen

abusu [**abuso** (A), **abuzu**] *sus* misbruik
<het, -en>

afó *atv* 1 buiten, naar buiten; 2 in het buitenland: *e ta* — hij is in het buitenland; **muhé di** — minnares <de, -ressen> (v getrouwde man); **tur** — uit de kunst, fantastisch; **yu di** — buitenechtelijk kind, bastaard kind <het, kinderen>; **zag** — afzagen <zaagde af, afgezaagd>; • *lenga* — met zijn tong op zijn schoenen; • *pone un hendé porta* — iemand de deur wijzen

afrikanchi *sus* afrikaantje <het, -s> (eenjarige tuinplant)

DIKSHONARIO / WOORDENBOEK

Aa

a I part, den: — + ver, partikel waarmee bij een werkwoord verleden of voltooid tijd wordt aangegeven: *na* — *kome* ze hebben gegeten; *e or'ei nan* — *kome kaba* toen hadden ze al gegeten; *Nanzi* — *basha na yoramentu* Nanzi barsste in huilen uit; **II pre, den:** — **ménos ku** tenzij

AAA (Aruba Airport Authority / Outoridat di Èrport di Aruba)

á-an inh, ►: no

aanmaning (hul) [ánm|anen] *sus* aanmaning <de, -en>

abadesa *sus* abdis <de, abdisse>

abana *sus, den:* **hási** — **ku un kos** 1 een geleend goed verpatzen <-patste, verpatst>; 2 goedkoop inkopen en duur verkopen

abandoná (A) **I** ver verlaten <verliet, verlaten>; **II ath** verlaten, in de steek gelaten

abandono *sus* 1 verlating <de, -en>; 2 verwaarlozing <de, -en>; — **mlalintenshoná** kwaadwillige verlating

abaratá ver in prijs verlagen <-laagde, verlaagd>

abarká ver omvatten <-vatte, omvat>; inhouden <hield in, ingehouden>

abastesé **I** ver leveren <leverde, geleverd>; bevoorraden <-raadde, bevoorraad>; **II ath** geleverd, bevoorraad

abastementu *sus* leveren <het>; levering <de>

abat [abate] *sus* abt <de, -en>

abati *ath* terneergeslagen

abatuar *sus* abattoir <het, -s>

ABB (Algemene Bestedings Belasting / Impuesto General di Konsumo) btw (belasting toegevoegde waarde) <de>

abeha *sus* (Apis mellifera) bij <de, -en>

abéis *sus* abuis <het, abuizen>

ábemaria **I** *sus* weesgegroet <het, -en>; **II inh** God sta ons bij!

abentura *sus* avontuur <het, -turen>

abier ver, den: **tin algu di** — **ku** iets te maken hebben met

aberashon *sus* aberratie <de, -s>; ziekelijke afwijking <de, -en>

aberiguá ver uitzoeken <zoekt uit, uitgezocht>; nagaan <ging na, nagegaan>

aberiguashon *sus* uitzoeken <het>

abertura *sus* opening <de, -en>; ingang <de, -en>

abesedlario *sus* abc <het, -s>

abestrus *sus* struisvogel <de, -s>

abilertamente *atv* openlijk

ábil *ath* vaardig, bekwaam, handig

abilidad *sus* handigheid <de, -heden>; vaardigheid <de, -heden>; bekwaamheid <de>; talent <het, -en>; — **komunikativo** communicatieve vaardigheid; — **manual** handvaardigheid; — **pa konsentrá** concentratievermogen <het>; — **sosial** sociale vaardigheid

abismo *sus* afgrond <de, -en>

abitá **I** ver bewonen <-woonde, bewoond>; **II ath** bewoond

abitabel *ath* bewoonbaar

abitante *sus* inwoner <de, -s>

abitashon *sus* woning <de, -en>

abla ver spreken <sprak, gesproken>

abla *sus* 1 spraak <de>; spraakvermogen <het>; 2 taal <de, talen>; **di** — -talig: *di* — *spanó* Spaanstalig; **pèrdè** — sprakeloos staan <stond, gestaan>

ablá *sus* manier van spreken <de>; *na su* — *bo ta ngta ku e ta di Kòrsou* aan zijn manier van spreken merk je dat hij uit Curaçao komt

abladuria *sus* (sef) geklets <het>; praatjes <de>

ablante *sus* spreker <de, -s>

ablativo **I** *sus* (gram) ablativus <de>; **II ath, den:** **kasó** — ablativus-naamval <de>

abli? *inh* wat zegt U?, wat zeg je?

abo *pro* jij (gram. onderwerp, met nadruk); ● — *sf, bo sal* je bent me er eentje!

abogá ver bepleiten <-pleitte, bepleit>; — **pa** pleiten voor

abogado *sus* advocaat <de, -caten>; — **defensor** verdediger <de, -s>

abogasia *sus* advocatuur <de>

abolengo *sus* herkomst <de>; oorsprong <de>

abolí ver afschaffen <schafte af, afgeschapt>

abolishon *sus* afschaffing <de> (met name v de slavernij)

abolishonismo *sus*, beweging voor de afschaffing, in het bijzonder v de slavernij

abominá ver verafschuwen <-schuwde, verafschuwde>

abominabel *ath* afschuwelijk

aboná (riba) ver abonneren (op) <-neerde, geabonneerd>

abonado *sus* abonnee <de, -s>; geabonneerde <de, -n>

abono *sus* abonnement <het, -en>

abordá ver aan boord gaan <ging, gegaan>

abordo *atv* aan boord

aboresé ver verafschuwen <-schuwde, verafschuwde>; verfoeien <-foeide, verfoeid>

abortá ver 1 vt aborteren <-teerde, geaborteerd>; 2 vi een miskraam krijgen <kreeg, gekregen>

aborto *sus* 1 abortus <de, -tussen>; 2 miskraam <de, -kramen>

aboso (AB) *pro* jullie (gram onderwerp)

abou **I** *atv* (naar) beneden, laag; — **na suela** op de grond; **bai** — vanuit de Bovenwinden, Europa of de Ver. Staten naar de Benedenwindse Antillen gaan; **di** — [djabou] van beneden af, van onderen af; **II ath** 1 leeg, plat: *e tayer ta* — de band is leeg, de band is plat; 2 tot het nulpunt gedaald, diepgezonden; **kana pia** — (na suela) op blote voeten lopen <liep, gelopen>; **ta** — bij het tolleren gezegd tegen degene wiens tol op de grond ligt en waartegen andere tolleren geslagen kunnen worden; ● — *n' sa pari* wat je vindt moet je niet voor jezelf houden